

200 Jahre preussischer Zivilprozess. Das Corpus Juris Fridericianum vom Jahre 1781 von Friedrich Ebel, Berlin—New York 1982, ss. 28 (w tym aneksy).

W krótkim wykładzie znawca dziejów kodyfikacyjnych niemieckich, F. Ebel omówił tekst kodyfikacji procedury cywilnej pruskiej, która jako tom 1 *Corpus Juris Fridericianum* ukazała się w 1781 r. Z przedsięwzięć kodyfikacyjnych Fryderyka Wielkiego kodyfikacja procesu sądowego opracowana została w niezwykle szybkim tempie (ale na bazie dawniej zebranych materiałów) na podstawie Rozkazu Gabinetowego króla z 14 kwietnia 1780 r. Fryderyk II żądał nade wszystko usprawnienia postępowania i przyspieszenia go, i w tej mierze ordynacja stanowiła rzeczywiście zdecydowany krok naprzód. W swym nazbyt niestety zwięzłym tekście autor podkreślił, iż punktem wyjścia nowej reformy procedury były okoliczności związane ze słynną sprawą młynarza Arnolda (1779). Z tym też w pewnej mierze wiązał się fakt zepchnięcia na margines procesu roli adwokatów, do których Fryderyk II żywił od dawna nieprzejeźdaną niechęć. Autor obok analizy tekstu kodyfikacji omówił niektóre krytyki przeciw niej skierowane w kołach fachowych. Suarez bronił się m. in. przed zarzutami, iż nowa procedura zbyt ogranicza prawa stron. Mimo pewnych zmian (m. in. co do roli adwokatów) podstawowe zasady kodyfikacji z 1781 r. weszły do tekstu AGO (*Allgemeine Gerichtsordnung*) z 1793 r., która określiła dzieje pruskiej procedury sądowej na blisko wiek. Tekst Ebela nie wolny od pewnej „pruskiej nostalgii” uzupełniają przedruki: wspomnianego Rozkazu Gabinetowego z 14 kwietnia 1780 r. oraz Patentu Fryderyka II z 26 kwietnia 1781 r. wprowadzającego nową ordynację procesową.

S.S

Guy Caburdin, Georges Viard, *Lexique historique de la France d'Ancien Régime*, wyd. 2 uzup., A. Colin, Paris 1981, ss. 325.

Według zapewnień autorów książka, której pierwsze wydanie ukazało się w 1978 r., nie pretenduje do miana encyklopedii. Jej podstawowym zadaniem jest przybliżenie studentom, onegdajszych instytucji czy zjawisk, przede wszystkim przez zdefiniowanie, a następnie przez zwięzły opis. Wśród przeważających pod względem liczbowym haseł o charakterze terminologicznym (jest ich w tomie około 1200), np. *Académie*, *affouage* (przynależność gminie przez pana prawo zbierania drzewa na opał), *Etats généraux* czy *visite pastorale* oraz nazw geograficznych (nazwy prowincji), są obecne w słowniku hasła-pojęcia wprowadzane przez współczesnych badaczy w celu pełniejszego uchwycenia różnorodnych zjawisk przeszłości, nie znajdujących odbicia w siatce pojęć historycznych, np. *acouchement*, *natalité* czy *transport*. Niektóre hasła opatrzone również w podstawową informację bibliograficzną. Werbalny w zasadzie przekaz treści uzupełniają tabelki, wykresy oraz mapy (5). Za szczególnie udany i wyrazisty uznać wypadnie schemat obrazujący ewolucję Rady królewskiej (s. 19 i n.). Wbrew zastrzeżeniom wydawców ich słownik zaliczyć wypadnie do ważkich, podręcznych pomocy, szczególnie dla cudzoziemców zajmujących się historią Francji, a także tłumaczy przyswajających narodowym literaturom odnośne prace francuskie.

S.R.